

VLIV ZMĚN CENOVÉ ÚROVNĚ OUTPUTŮ A INPUTŮ NA NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ AGREGÁTY V ZEMĚDĚLSTVÍ A NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ ČR V OBDOBÍ 1989 - 1993

Jaroslava Burianová

katedra ekonomických teorií, PEF

Vysoká škola zemědělská, 165 21 Praha 6 - Suchbát

Anotace:

Příspěvek se zabývá analýzou vlivu změn cenové úrovně a fyzického objemu outputů a inputů na změny hodnoty produkce na 1 Kč mezispotřeby v zemědělství a národním hospodářství ČR za období 1989 - 1993. Z analýzy vyplývá, že zemědělství bylo za sledované období více zatíženo negativními vlivy růstu cenové úrovně mezispotřeby proti národnímu hospodářství, zatímco efekt objemu produkce a mezi- spotřeby byl v zemědělství pozitivní.

Summary:

The article is interested in the analysis of price level changes and quantity of outputs and inputs and their impact on changes of production value of CZK 1 of the intermediate consumption in the agriculture and national economy of CR in the period 1989-1993. The result of this analysis is following: the agriculture was more influenced by negative impacts of price level increasing of the intermediate consumption than other branches of national economy, while effect of production quantity and intermediate consumption is positive in the agriculture.

Klíčová slova:

Národohospodářský agregát, hrubý domácí produkt, mezispotřeba, cenový deflátor, cenová úroveň outputů a inputů

Key words:

Macroeconomic aggregate, gross domestic product, intermediate consumption, price deflator, price level of outputs and inputs

Cílem příspěvku je analyzovat efekty změn cenové úrovně outputů a inputů na národohospodářské agregáty jako je hrubý obrát, hrubý domácí produkt, výrobní spotřeba meziproduktu, tzv. mezispotřeba v zemědělství v porovnání s národním hospodářstvím ČR v období 1989 až 1993. Hodnota hrubého obrátu a hodnota hrubého domácího produktu

v běžných cenách je z národohospodářského hlediska outputem produkce. Hodnota mezispotřeby v běžných cenách je důležitou složkou nákladů firem na vyrobenou produkci, tj. inputem. Hodnota hrubého obratu a hrubého domácího produktu ve stálých cenách charakterizuje fyzické objemy vyrobené hrubé a finální produkce, zatímco hodnota mezispotřeby ve stálých cenách může být mírou fyzického objemu nákladů na výrobu produkce. Vývoj cenové úrovně může být charakterizován cenovými deflátoři.

Metodika

Agregáty jsou uvažovány ve tvaru:

- u hrubého obratu:

$$HPb.c. = P_{HP} \cdot HPs.c.$$

kde: HPb.c. - hrubý obrat v běžných cenách

HPs.c. - hrubý obrat ve stálých cenách (1984)

P_{HP} - cenový deflátor hrubého obratu

- u hrubého domácího produktu:

$$HDPb.c. = P_{HDP} \cdot HDPs.c.$$

s analogickým značením jako u předchozího agregátu

- u mezispotřeby, tj. mezispotřeba ve výrobě:

$$VSb.c. = P_{VS} \cdot VSs.c.$$

rovněž s analogickým značením

Meziroční změnu agregátu v běžných cenách vyjádřenou průměrným ročním tempem růstu je možno rozložit na součet ročních temp růstu agregátu ve stálých cenách a temp růstu jejich cenové úrovně charakterizované cenovým deflátořem.

Podobně využitím metody logaritmického rozkladu lze rozložit tuto meziroční změnu agregátu v běžných cenách (HPb.c., HDPb.c.) na 1 Kč mezispotřeby v běžných cenách (VSb.c.)

- na vliv změn cen outputu (se znaménkem +)
- na vliv změn fyzického objemu outputu (+)
- na vliv změn cen mezispotřeby (-)
- na vliv změn fyzického objemu mezispotřeby (-)

Získané výsledky

1. Vliv změn cenové úrovně outputů a inputů na hodnotu produkce, měřené hrubým obratem a hrubým domácím produktem a na náklady měřené mezispotřebou.

Pro zemědělství a národní hospodářství byla za období 1989 až 1993 spočtena meziroční tempa změny hrubého obratu (HP), hrubého domácího produktu (HDP)

a mezipotřeby (VS) v běžných cenách a byla rozložena na vlivy změn cenového deflátoru a fyzického objemu.

Pro průměrná roční tempa za uvedené období jsou uvedeny výsledky rozkladu v tab. 1.

Tab.1. Průměrné roční tempo agregátu HP, HDP a VS rozložené na vliv cenové úrovně a fyzického objemu a přepočet na 1% změny agregátu.

	Prům.roční tempo v běž.cenách (%)		Vliv cenové úrovně (%)		Vliv fyzic. objemu (%)	
	Zeměděl	NH	Zeměděl.	NH	Zeměděl.	NH
Hrubý obrat (HP)	1,32	18,93	2,17	15,2	-0,84	3,73
Hrubý dom.prod.(HDP)	1,86	15,17	2,63	21,54	-0,77	-6,36
Mezispotřeba (VS)	1,06	21,14	1,94	12,51	-0,87	8,63
Na 1% HP připadá	1	1	1,64	0,80	-0,64	0,20
Na 1% HDP připadá	1	1	1,41	1,42	-0,41	-0,42
Na 1% VS připadá	1	1	1,82	0,59	-0,82	0,41

Na 1% růstu tržní hodnoty hrubého obratu připadlo v zemědělství 1,64% růstu cenové úrovně outputu, zatímco v národním hospodářství 0,8% růstu cenové úrovně. Z tohoto hlediska by cenové vlivy outputu na 1% změny hrubého obratu byly v zemědělství větší než v národním hospodářství. Na 1% růstu tržní hodnoty hrubého domácího produktu (hodnoty finální produkce) připadlo v zemědělství 1,41% růstu cenové úrovně, zatímco v národním hospodářství 1,42%. Z tohoto hlediska cenové vlivy outputu byly při tomto měření outputu jak v zemědělství, tak v národním hospodářství vyrovnané.

Rozdíl v cenových efektech mezi zemědělstvím a národním hospodářstvím se výrazně projevil u nákladů věcných inputů. Na 1% růstu tržní hodnoty mezipotřeby připadlo v zemědělství +1,82% růstu cenových položek věcných inputů, zatímco v národním hospodářství pouze 0,59%.

Z uvedeného vyplývá, že odhad vlivů cenových efektů outputu závisí značně na způsobu měření hodnoty vyrobených outputů - měření hrubým obratem nebo hrubým domácím produktem.

Zjištění síly vlivu cenových efektů outputu a nákladů - věcných inputů, lze odhadnout z následujícího analytického modelu, který ukazuje na sílu vlivu změn cenové úrovně outputu a cenové úrovně věcných inputů na změny hodnoty produkce na 1 Kč mezipotřeby.

2.Vliv změn cenové úrovně a fyzického objemu outputů a inputů na změny hodnoty produkce na 1 Kč mezipotřeby

Pro hodnoty produkce měřené hrubým obratem a hrubým domácím produktem byly shrnuty výsledky rozkladu na dílčí vlivy a přepočteny na 1% změny hrubého obratu a hrubého domácího produktu na 1 Kč mezipotřeby v tab. 2.

Z uvedeného rozkladu vyplývá, že hodnota produkce na 1 Kč hodnoty mezispotřeby, měřená hrubým obratem a hrubým domácím produktem byla v zemědělství více zatížena negativním vlivem růstu cen mezispotřeby než v národním hospodářství. Souhrnný cenový efekt jako rozdíl mezi vlivem růstu cen produkce a vlivem růstu cen mezispotřeby, byl v zemědělství 0,88% (8,46-7,58) a 0,87% (3,33-2,46) ve prospěch cen produkce, zatímco v národním hospodářství 1,40% a 1,72%.

Tab.2 Cenové vlivy a vlivy efektu fyzických objemů na 1% změny hodnoty hrubého obratu a hrubého domácího produktu na 1 Kč mezispotřeby. (%)

	Zemědělství	Národní hospodářství
Změna <u>hrubého obratu</u> na 1 Kč mezispotřeby	+ 1 %	- 1 %
Vliv cen.úrovně hrubého obratu	+ 8,46	+ 7,57
Vliv cen.úrovně mezispotřeby	- 7,58	- 6,17
Vliv fyz.objemu hrubého obratu	- 3,30	+ 1,86
vliv fyz.objemu mezispotřeby	+ 3,42	- 4,26
Změna <u>hrubého domácího produktu</u> na 1 Kč mezispotřeby	+ 1 %	- 1 %
Vliv cen.úrovně hrub.dom.produktu	+ 3,33	+ 3,97
Vliv cen.úrovně mezispotřeby	- 2,46	- 2,25
Vliv fyz.objemu hrub.dom.produktu	- 0,98	- 1,17
Vliv fyz.objemu mezispotřeby	+ 1,11	- 1,55

Pokud jde o změny efektů fyzického objemu produkce a mezispotřeby na 1 Kč výrobní spotřeby byly v zemědělství 0,12% (-3,30+3,42) a 0,13% (-0,98+1,11) ve prospěch objemu produkce, zatímco v národním hospodářství -2,4% a -2,72% ve prospěch objemu věcných nákladů. Efekt objemu produkce a mezispotřeby v zemědělství měl vliv kladný, mírně rostl, v národním hospodářství tomu bylo naopak, silně klesal.

Souhrnně lze hodnotit vývoj vlivu cenové úrovně a fyzického efektu v zemědělství a v národním hospodářství jako vývoj, v němž zemědělství bylo více zatíženo negativními vlivy růstu cenové úrovně mezispotřeby proti národnímu hospodářství, zatímco efekt objemu produkce a mezispotřeby byl v zemědělství na rozdíl od národního hospodářství pozitivní.

Literatura:

Burianová, J.: Některé metodologické otázky měření efektivnosti zemědělství. Sborník prací PEF, 1992, s.273-289

Statistická ročenka ČR 1993, ČSÚ Aktuální statistické informace ČSÚ, národní účty